

BEŞİKTAŞ İLÇESİ SOKAK ADLARININ PEYZAJ TERİMLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Mert Eksi¹ ve Elif Türk²

¹İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı Bahçeköy/İstanbul; iletı: merteksi@istanbul.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-6373-9257

²İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Bahçeköy/İstanbul; iletı: eturk1720@gmail.com

Özet

Beşiktaş, Antik dönemden günümüze kadar İstanbul'da önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Bölgenin yerleşim dokusu, tarih içerisinde önemli değişimler geçirmiş, yıllar boyunca ortaya çıkan kültürel katmanlar değişerek günümüzdeki yoğun yerleşim özelliğine kavuşmuştur. Geçmişten beri oluşan bu değişim ve tarihi birikim, günümüzde fiziksel açıdan tam olarak görünebilir durumda değildir. Ancak kültürel olarak bölgenin özelliğini yansıtan ve alanın geçmişi ile ilgili bilgiler veren kayıtlar olmaları açısından sokak adları birer belge olarak değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda, Beşiktaş İlçesi'ndeki 23 mahallede toplam 1060 adet sokak adı (yolakadı) incelenmiştir. Sokak adlarında, peyzajın doğal ve kültürel bileşenlerini oluşturan etmenlerle ilgili adlandırmalar peyzaj terimi olarak tanımlanmış ve elde edilen terimler; arazi örtüsü, bitki, doğa olayları, donatı, kültürel öğeler, mevsim, su ve topoğrafya gibi sınıflamalar altında derlenmiştir.

Çalışma sonucunda peyzaj terimleri kullanılarak adlandırılan 242 adet sokak saptanmıştır. Bu terimlerin mahalle ölçeğindeki dağılımlar tespit edilmiş, kullanılan terimlerin bölgenin özelliklerine göre değerlendirmeleri gerçekleştirilmiştir. Adlandırmaların bölgenin geçmişinden ve peyzaj özelliklerinden izler taşıdığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adbilim, Peyzaj kültürü, Peyzaj terimleri, Peyzaj mimarlığı

INVESTIGATION OF THE STREET NAMES OF BEŞİKTAŞ DISTRICT IN TERMS OF LANDSCAPE TERMS

Abstract

Beşiktaş has been an important settlement from ancient times until today in Istanbul. The settlement structure of the region has varied in history; the cultural layers that emerged over the years have changed and gained its current dense settlement feature. This change and historical accumulation from the past is not fully visible physically today. However, street names are considered as documents as they are records that reflect the cultural characteristics of the region and provide information about the history of the area.

In this context, 1060 street names (hodonoms) in 23 neighborhoods in Beşiktaş District were examined. The concept in the focus of the study expressed as "landscape term"; considered as naming of the factors that constitute the natural and cultural components of the landscape and the obtained terms were classified as land cover, vegetation, natural events, equipment, cultural elements, season, water and topography.

As a result of the study, 242 streets containing the term landscape were identified among the street names. The distribution of these terms at the neighborhood scale was determined, and the terms used were evaluated according to the characteristics of the region. Today, the street names in Beşiktaş still contains some traces from the history of the region.

Keywords: Anomastic, Landscape culture, Landscape terms, Landscape architecture

Giriş

Adbilim (onomastik), günümüzde çok geniş bir alanı kapsayan, alt dallarıyla önemli bir bilim dalıdır. Bunun bir alt kolu olan yeradbilim (kentlikadı/toponimi) (Şahin, 2013), belirli yöntemlerle yerlerin özel adlarını inceleme çalışmalarıdır (Ada, 2012) ve günümüzde *yeradı* türlerine bağlı olarak 17 alanla temsil edilmektedir (Şahin, 2013). Bu bilimin alt dallarında, doğrudan peyzaj ya da peyzaj mimarlığı ile ilgili bir terim grubu yer almamakla birlikte, ilişkili olabilecek konuları değerlendiren çeşitli alt alanlar bulunmaktadır. Yerleşim yerleri içerisinde bulunan adlandırmalar üzerinde çalışan alan *urbonimi* (*kentlikadabilim*) ve bunun altında *hodonim* (*yolakadı*) gibi alanların yanı sıra (Şahin, 2019), *anemonimi* (*rüzgaradabilim*), *fitonimi* (*bitkiadabilim*), *zoonimi* (*hayvanadabilim*) gibi alanlar da peyzajın doğal ve kültürel bileşenleriyle ilişkili bilim dallarıdır.

Çalışmada yer verilen “*peyzaj terimi*” kavramı, aslında daha önce üzerine düşülmemiş ve neredeyse araştırma yapılmamış bir alandır. Böyle bir kavram aslen Türkçe metinlerde daha önce kullanılmamıştır. Sadece sözlük çalışmalarında “*peyzaj mimarlığı terimleri*” gibi ifadelerle rastlamak mümkündür. Bu çalışmada Türkçede süregelen adbilim ya da alt dallarında gerçekleştirilen çalışmalara ya da bu değerli bilim dalları üzerine yeni bir alt dal eklemek ya da olmayan bir bilim dalını oluşturmak gibi bir yaklaşımın söz konusu olmadığını belirtmek gereklidir.

Aksan (1974)’e göre yer adları bir ulusun kültürünü yansıtmak ve o ulus için önemli olan kavramları ortaya koymak açısından çok önemli veri kaynaklarıdır. Bu açıdan bakıldığında, kent adları bir kentin kültürü ve insanların yaşam tarihi ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla bir kentin kimliğinin tanınması açısından yer adları büyük öneme sahiptir. Sokak adları da benzer biçimde geçmiş kültürle bağ kurmakta, geçmişten gelen bir izi yaşatmaktadırlar.

İstanbul’un en eski yerleşim yerlerinden biri olan Beşiktaş’ın antik dönemlere ait bilgileri belirgin değildir. Ancak bu bölgenin bir koy olduğu ve çevresinin ormanlarla kaplı olduğu bildirilmektedir (Eyice, 1965; Gökyay, 2009). Beşiktaş yerleşim yeri kimliğini Osmanlı döneminde kazanmıştır. Bizans’ın son döneminde (1261-1453) Köyiçi ve Ortaköy’de sürekli yerleşmeler olduğuna ilişkin izler varsa da bunların niteliği ve boyutları belirsizdir. İstanbul’un fethi ile birlikte, kentteki nüfus artışı ve iskân faaliyetleri ile birlikte, Boğaziçi kıyılarında gelişen ilk Osmanlı yerleşmesi Beşiktaş olmuştur (Akbaş, 1998). O dönemde bölge daha çok tarım arazileri ve saray halkının yazlık evlerinin bulunduğu bir yerleşim dokusu kazanmıştır.

17. yy’dan itibaren nüfus artışıyla birlikte yerleşimde değişimler görülmüş, Dolmabahçe Koyu genişletilmiş ve Beşiktaş Sarayı’nın ilk yapıları inşa edilmiştir (Çağlayan, 2020). Beşiktaş ilçesi imparatorluğun yıkılmasına kadar Osmanlı devleti yönetimine ev sahipliği yapmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1930 yılında Beyoğlu’ndan ayrılıp yeni bir ilçe halini alan Beşiktaş’ta, 1950’li yılların sonlarından itibaren yerleşim özelliği belirgin biçimde değişmeye başlamıştır (Çağlayan, 2020). Büyük ölçüde kırsal alanların iskâna açılmasıyla başlayan bu sürecin ilk adımı, 1950’de Levent Çiftliği arazisi üzerine uygulanan bahçeli evlerden oluşan Levent mahallesinin kurulmasıyla atılmıştır. Göksu ve Pilehvarian (2019)’ın bildirdiğine göre 1960’lara kadar yer yer dutlukların, çayrıkların, küçük bahçeler içinde evlerin yer aldığı, Beşiktaş’ta iş ve eğitim yapılarının gelişimi konut dokusunda artış kaydedilmiştir. Bu değişim, 1974 yılında Birinci Boğaz Köprüsü’nün yapılmasıyla daha da hız kazanmıştır (Tekeli vd., 2015). Salman ve Kuban (2006)’a göre, 1980’li yıllarında başlarında bölgedeki nüfus artmaya devam etmiş ve bunun bir sonucu olarak ortaya çıkan yasadışı inşa edilen konut alanları, af yasaları yardımıyla bölgedeki yapılaşmayı arttırmıştır.

Günümüzde Beşiktaş heterojen bir kentleşme dokusuna sahiptir. Eski yerleşimin bulunduğu sahil bölgelerinde daha karmaşık ve plansız bir yerleşim dokusu bulunurken, sahilinden uzak bölgeler (Etiler, Levent vb.) daha düzenli ve planlı bir yerleşime sahiptir.

Bu değişim içerisinde yer adları da çeşitli kültürlerden ve zaman içerisindeki değişimlerden etkilenmiştir. Elbette bu yerleşim dokusunda sosyoekonomik, kültürel, tarihi, siyasi birçok etmen bu süreci şekillendirmiştir. Zaman içerisinde oluşan toplumsal değişimler, yerel yönetimlerin aldığı çeşitli kararlar, toplum tarafından oluşan talepler, siyasi ya da ekonomik gelişmeler gibi gelişmeler nedeniyle bazı ad değişiklikleri de yapılmıştır. Kentin kimliği oluşurken bu etkiler sokak ve cadde isimlendirmelerinde görülmektedir. Bazı yer adlarının kaynakları ve nereden geldikleri tam bilinemezken, bazı yerlerdeki adlandırmalar ise o bölgede sevilip sayılan bir kişi, tarihi bir olay, bir ağaç, bir donatı ya da bir takma ad olabilmektedir. Çalışmanın asıl amacı, peyzaj kavramını ve peyzaj mimarlığı mesleğini merkeze alarak, terim ve adbilim çalışmalarının malzemesi olan adlarının analiz ve değerlendirmesine farklı bir bakış getirmek, bu çalışmalara bir katkı sunabilmek ve peyzaj kavramını somutlaştıran bir yaklaşım ortaya koymaktır. Beşiktaş ilçesi ölçeğinde peyzaj terimleri kullanılarak oluşturulan

sokak adları üzerine yapılan bu araştırma ile peyzaj kültürünün anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Malzeme ve Yöntem

Çalışma kapsamında Beşiktaş İlçesi'ndeki 23 mahalleden toplam 1060 adet sokak incelenmiş, sokak adlarından doğrudan peyzaj terimleri ile ilgili olan 242 adet sokak saptanmıştır. Mevcut sokak adları Beşiktaş Belediyesi'nin sitesinden alınmıştır. Sokak adları belirli kategoriler altında ayrıştırılmıştır.

Çalışmanın odağında yer alan ve “peyzaj terimi” olarak ifade edilen kavram; peyzajın doğal ve kültürel bileşenlerini oluşturan etmenler olarak değerlendirilmiştir. Doğal bileşenler; *dağ, dere, ova, akarsu, yeryüzü biçimleri, akarsular, jeolojik oluşumlar, bitki örtüsü (bitki ve bitki ile ilgili adlandırmalar), iklim ya da mevsimler* olarak belirlenmiştir. Kültürel bileşenler ise, *kültürel peyzaj* yani insan etkisiyle ortaya çıkan peyzaj alanları; *bağ, bahçe, bostan, park, çeşme, donatı adları* olarak belirlenmiştir. Burada özel adla birlikte anılan bazı ifadeler ise kapsam dışı bırakılmış ve kişi adı olarak değerlendirilmiştir (Ör. *Abbasğa Knyu Sokak. Özel ad + donatı*).

Terimlerin sınıflandırmasında peyzaj ile ilişkili olan terimlerin yanı sıra, tarihle ilişkili terimler, mimari terimler, kişi adları (özel ve takma adlar), kurumlar, hayvanlar, maddeler ve diğer genel adlar şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur.

Adbilim (onomastik) sahasının alt dalı olan yeradbilim çalışmalarında terim kullanımı ve özellikleri ile ilgili olarak Şahin (2013) kronolojik ve sistematik bir değerlendirme gerçekleştirmiş ve terim sınıflandırmasıyla ilgili sorunları ortaya koymuştur. Bu çalışmada ise elde edilen terimler genel hatlarıyla sunulmuş, yeradbilim çalışmalarında yer alan sınıflandırmalar benzeri bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Çalışma peyzaj terimleriyle ilgili bir derleme ve değerlendirme amacı gütmekte, terimlerin kültürel açıdan incelenmesini hedeflemektedir.

Bulgular

Beşiktaş'ta 23 mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler arasında Muradiye Mahallesi 9 adet sokakla en az sayıda sokağa sahiptir. Levent mahallesi ise 92 adet sokakla en yüksek sayıda sokak barındırmaktadır. Bazı sokakların adları mahalle sınırlarının kesişmesi nedeniyle (Büyükdere, İhlamurdere Caddesi gibi), bazıları ise farklı mahallelerde aynı adların kullanılması (selviler, çağla, iğdeli) nedeniyle tekrar edilmiştir.

Tespit edilen 1060 sokak, peyzaj terimleri açısından değerlendirildiğinde, sokak adlarının %23'ünün peyzaj terimlerinden oluştuğu görülmektedir. Bu terimlere çalışmada tespit edilen 59 mimari ve 19 adet hayvan adı da eklendiğinde sayı 320'ye çıkmaktadır (Çizelge 1).

Peyzaj terimleri arasında bir değerlendirme yapıldığında; *ağaç adları* (meşe, ceviz, ihlamur gibi), *çiçek adları* (papatya, orkide), *renkle tanımlanan çiçek adları* (morkaranfil, beyazgül gibi), *bitki toplulukları* (dutluk, çamlık, çayırçimen, yeşerti gibi) *topoğrafya* ile ilgili adlar (dağ, bayır, yokuş), *su yüzeyleri* (dere, ırmak), *donatılar* (çeşme, merdiven, kuyu), *hayvan adları* (akdoğan, sülünlü), *bağ, bahçe ve bostan gibi sınır ve mülkiyet belirten alan adları* (ortabahçe, yıldız bostanı, bağarası), *doğa olayları* (selaltı), *tarımsal adlar* (mısırlıbahçe, başak) ve *mimarlık* (Asmalıkahve, Kakmalıkapı) ya da *şehircilik bileşenleriyle ilişkili adlar* (meydan, iskele, cami) öne çıkmaktadır. Bu adlandırmalarda çok belirgin tanımlamalar da göze çarpmaktadır. *Loşbahçe, dutlubahçe, mısırlıbahçe* gibi adlandırmalar, hem alanın durumunu hem de tarihi ile ilgili bilgilendirici adlardır.

Bu adlandırmalardan birçoğu buldukları dönemin özelliklerini taşımaktadır. İstanbul'a ait bitki örtüsü ya da döneme ait bazı donatılar ya da yaygın kullanılan çiçekler adlandırmalarda yer almıştır. Sokak adlarında yer alan doğal bitki adlarına olarak *ihlamur, defne, (kara)dut, iğde, selvi (servi), üvez* örnek verilebilir.

İlçe ölçeğinde göreceli olarak daha yeni ve düzenli yerleşim alanları olan Levent, Konaklar, Etiler ve Ulus gibi bölgelerde ise çeşitli egzotik bitki türlerine de yer verilmiştir. Bunlar *şebboy, lilyum, lavinya, palmye, petunya* gibi sokak adlarıdır.

Peyzajın doğal bileşenleri içerisinde yer alan Fauna açısından bir değerlendirme yapıldığında, ilçe genelinde 19 adet hayvan ismi verilmiş sokak tespit edilmiştir. Bunlar; *akdoğan, aladoğan, aslan, çalukuşu, geyikli, güvercin, horoz, kurlangıç, kartal, karaca, kelaynak, kelebek, leylek, martı, sincağ, sülüünden* türetilmiş adlardır.

Kültürel peyzajın da bileşeni olan yapısal öğeleri tanımlayan terimler incelendiğinde ise tarihle bağlantılı birçok terim elde edilebilmektedir. Genel terimler olduğu gibi (cami, meydan, iskele gibi), aynı zamanda doğrudan bir mimari yapıyı ya da öğeyi tanımlayan adlarla (*fistukli köşk, seramik, vezirköşkü* gibi) karşılaşmak mümkündür. Aynı zamanda çeşitli kentsel bileşenler (*taşbasamak, setüstü* gibi) adlar da tespit edilmiştir. Donatılar *akmazçeşme, çatlakçeşme, akmazknyu, dutlukeçi* gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Bu bağlamda tespit edilen toplam terim sayısı 59'dur.

Çizelge 1. Mahallelerde bulunan sokak adlarında tespit edilen peyzaj terimleri ve sınıflandırmaları.

Mahalle	Arazi Örtüsü	Bitki	Doğa	Donatı	Kültürel	Mevsim	Su	Topoğrafya	Toplam
Abbasağa	1	1		1	2		2	2	9
Akatlar	1	18			1	1	2		23
Arnavutköy		5		1	1		3		10
Balmumcu			1						1
Bebek		5			5		1	3	14
Cihannüma		1		2				1	4
Dikilitaş	2	16				1	3		22
Etiler	1	3					1	1	6
Gayrettepe	2	3				1	2	1	9
Konaklar		14	2				1		17
Kuruçeşme	1	6		1	1		2	1	12
Kültür		5				1	1		7
Levazım	2	2				1	1		6
Levent	2	40					2		44
Mecidiye		7		1	1		2		11
Muradiye		1					1	1	3
Nispetiye		3	1		1		1		6
Ortaköy	1	2		2			3	1	9
Sinanpaşa	1	1		1	2				5
Türkali		3		1	2		1	1	8
Ulus		1	1					1	3
Vişnezade		3		1	1				5
Yıldız		7		1					8
Toplam	14	147	5	12	17	5	29	13	242

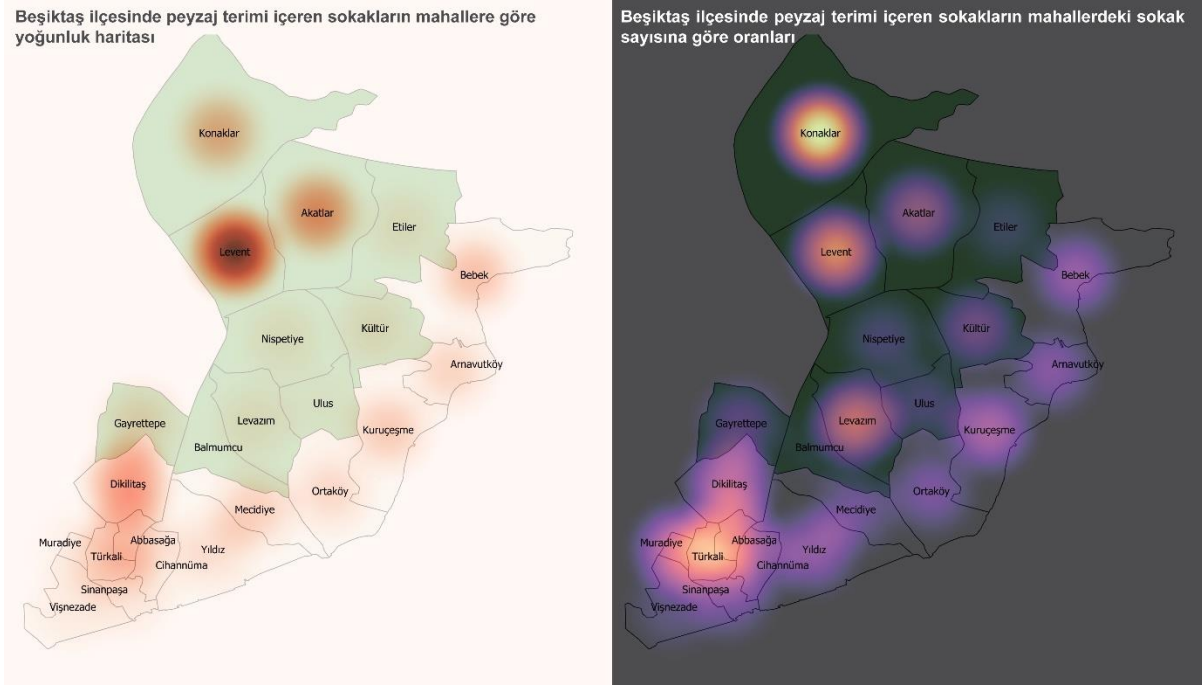
Beşiktaş'taki sokak adlarında en sık karşılaşılan adlandırmalardan biri de *sı* ile ilişkili terimlerdir. *Dere*, *ırmak*, *çay* gibi sözcüklerden türemiş 29 adet sokak ismi bulunmaktadır. Üzerleri kapatılana kadar su akışı gözle görülebilen bu dereler, sokaklara da ad vermiştir (*Ihlamurdere*, *Taşlıca*, *Fulya deresi* gibi).

Beşiktaş'taki değişken *topoğrafya* ile ilgili özellikler de sokak adlarında kullanılmıştır. *Bayır*, *yokuş*, *tepe* ve *dağ* ifadeleri 13 adet sokak adlandırılmasında yer almıştır. Son olarak, çevrede gerçekleşen doğa olayları da sokak adlandırmalarında kendilerine yer bulmuştur. *Güneş*, *gökkuşuğu*, *morbasan* gibi ifadeler sokak adlarında tespit edilmiştir. Sokak adlarında mevsimler ve iklimle ilgili bazı adlandırmalar de mevcuttur. Bunlar; *karakış*, *bahar*, *samyeli*, *yağmur* gibi adlandırmalardır.

Peyzaj terimleri dışında, tarihi kişilikler gerek özel ad gerekse takma ad olarak sokak adlandırılmalarında yer almaktadır. Özel adlara örnek olarak *Uğur Mumcu*, *Hakkı Yeten*, *Süleyman Seba* gibi adlar örnek olarak verilebilir. Takma ad ya da lakapların kullanımıyla adlandırılan sokaklara örnek olarak ise *Byıklı Mehmet Paşa*, *Tabakçı Hüseyin*, *Körkadı*, *Hasırcı Veli*, *Kara Hasan*, *Öksüzçocuk* gibi örnekler verebilmek mümkündür. Bu şekilde adlandırılan 231 adet sokak bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra tarihi olay ya da topluluklar (*Akıncılar*, *Hürriyet Mücahitleri*, *Alaybeyi* gibi), çeşitli kurumlar (Türk Hava Yolları) ve maddelerle ilgili (*seramik*, *zümriü*) adlandırmalar de mevcuttur. Tarihi bazı olaylar ya da mekânlara örnek olarak *Şehitlikdergahı*, *Maçka Talimyeri*, *Silabhane* gibi adlandırmalar örnek verilebilir. Sokakların adlandırılmasında yeradbilime uygun olarak birleşik yazımlar daha yaygın olmakla birlikte zaman zaman ayrı yazımlar da tespit edilmiştir (yeni bahar ya da yenibahar gibi).

Peyzaj terimlerinin mahallelere göre dağılımı incelendiğinde, Levent mahallesinde yer alan 92 sokağın 44'ünün peyzaj terimleri seçilerek adlandırıldığı görülmektedir. Burayı peyzaj terimi içeren 23 sokakla Akatlar, 22 sokakla Dikilitaş ve 17 sokakla Konaklar Mahalleleri izlemektedir. Her bir mahallede yer alan toplam sokaklar arasında peyzaj terimi içeren sokaklarla ilgili bir oran oluşturulduğunda ise sıralama Konaklar (%68), Levent (%48), Levazım(%40), Muradiye (%33), Dikilitaş (%32) olarak sıralanmaktadır. Bu açıdan en düşük değerler Balmumcu (%5), etiler (%10) ve Vişnezade (%10) mahallelerinde tespit edilmiştir. Balmumcu Mahallesinde peyzaj terimi içeren sadece 1 sokak (morbasan) tespit edilebilmiştir (Şekil-1).

Şekil 1. Beşiktaş ilçesinde peyzaj terimi içeren sokakların mahallelere göre yoğunluk haritası (solda) ve sokak sayısına göre oranları (sağda)

Tartışma ve sonuç

Beşiktaş ilçesi sokak adlarının incelenmesi sonucunda, peyzaj terimleri kullanılarak adlandırılan sokakların 147'sinin bitki adlarından oluştuğu görülmektedir. Geriye kalan terimler ise su (29), kültürel peyzaj öğeleri (17), topoğrafya (13), donatı (12), mevsimler (5) ve doğa olayları (5) şeklinde sıralanmıştır (Çizelge 1).

Kullanılan bitki adları, ağırlıklı olarak Levent, Akatlar ve Konaklar gibi yeni mahallelerde yoğunlaşmıştır. Sokak adlarında 84 doğal, 23 egzotik bitki türü ismi yer almıştır. Doğal bitki türleri ile adlandırmalara örnek olarak *karakavak*, *iiveş*, *iğde*, *karadut*, *söğüt*, *defne* verilebilir. Adlandırmalarda yer alan egzotik bitki türlerine örnek olarak *kaktüs*, *gardemya*, *petunya* verilebilir. Geriye kalan adlandırmalar ise bitkilerle ilgili bileşenleri içeren adlandırmalardır. Bunlar, *fide*, *budak* gibi bitki bileşenleri ya da bir durum tanımlaması şeklinde yazılan *çatalçam*, *yazgülü* vb gibi ifadelerdir.

Düzenli yerleşim alanlarında bitki adları ve peyzaj terimlerine daha çok yer verilmesi de ilgi çekici bir durumdur. Levent, Akatlar ve Konaklar mahalleleri bu konuda başı çekmektedir. Bu mahallelerde sokak isimlerinin %50'den fazlası peyzaj terimleri içeren adlandırmalardan oluşmaktadır. Dikilitaş Mahallesi'nde de 22 adet sokağın adlandırmasında peyzaj terimleri kullanılmıştır. Ancak Dikilitaş Mahallesi günümüzde

belirtilen mahalleler kadar düzenli bir yerleşim dokusuna sahip değildir. Yeni ve düzenli mahallelerde bitki ve doğa ile ilgili adlandırmalar ağırlık kazanmakta, daha eski yerleşim alanları olan mahallelerde ise (Vişnezade, Sinanpaşa Cihannüma gibi) daha çok tarihi olaylar, kişiler ya da coğrafi tanımlamalarla oluşturulan adlandırmalar göze çarpmaktadır.

Düzenli yerleşim alanlarında, peyzaj ve peyzaj ile ilişkili adlandırmaların sıklığı, bu alanlarda yaşayan insanların da doğaya bir özlemi olduğunu ya da güzelliği doğal bileşenlerle ilişkilendirdiklerine dair bir veri olarak yorumlanabilir. Düzenli yerleşimlerde sokakların yapısı ve peyzaj açısından değerlendirilmesi bu çalışmada detaylı bir biçimde sunulmamış olsa da, düzenli yerleşimlerde yeşil dokunun daha baskın olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Elbette sokakların güncel durumları daha düzensiz ve yoğun kent dokusuyla kaplı bölgelerde daha sıkışık, yeşil dokudan daha az yararlanılabilen bölgeler durumundadır. Ancak bu sokakların, tarihten kalan bir iz nedeniyle ya da yine daha düzenli ve doğal bir yapıya özlemle adlandırıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sokak adlarının verilmesinde, veren kişilerin ya da toplulukların istekleri de öne çıkmaktadır. Ancak bu adların, kullanıcılara da bir etkisi bulunmaktadır. Peyzaj ile ilişkili terimlerin sokak adlarında kullanılması, zaman zaman doğayla olan ilişkilerin oluşturulması zaman zaman da bir hatırlatma olarak düşünülebilir. Akan bir derenin ya da esen bir rüzgarın ismini içeren bir sokak adı, burayı kullanan insanlara o bölgenin geçmişine dair bir fikir

verebilmekle birlikte, aynı zamanda bu alanın doğanın bir parçası olduğunu da ifade edebilmektedir.

Kentleşme dokusunun yoğun olduğu Abbasağa, Türkali, Vişnezade, Ortaköy gibi eski mahallelerde karşımıza çıkan *bahçe, bostan, dutluk* gibi kültürel peyzajla ilişkili adlandırmalar ise, aslında günümüzden 40-50 yıl öncesine kadar gerçekten bahçe ya da bostan olan bölgelerle ilgili isimlendirmelerdir. Ancak günümüzde o bölgelerde bu ve benzeri bir yeşil dokuyu görebilmek mümkün olamamaktadır.

Yine eski yerleşim bölgelerinde su yüzeyleri ile ilişkili, özellikle dere terimi içeren, fazlaca adlandırma tespit edilmiştir. Eski zamanlarda üzeri açık ve akışını devam ettiren bu dereler, kent içerisinde önemli bir kimlik oluşturmuş, ekolojik açıdan önemli görevler üstlenmiştir. Sokak adlarının birçoğunda halen varlığını koruyan bu dere yatakları (*ıhlamurdere, dereboynu, ayazmaderesi, ambarlıdere gibi*), günümüzde yoğun bir kent dokusuyla kaplıdır. Yoğun yaşlılarda bu derelerin akışlarını devam ettirmeleri nedeniyle su baskınları ve diğer bazı olumsuz durumlar karışımına çıkmaktadır. Yine sokak adlarından, kentleri yönetenler için bazı dersler de alınması olasıdır. Türkali Mahallesinde bulunan *Selaltı Sokak*, ismi itibarıyla konuyla ilgili bazı ipuçları vermektedir.

İstanbul'da son 50 yılda 7,5 katına çıkan nüfus ve bunun getirdiği olumsuz değişim, bu tarihin üzerinden geçerek, yerini tanımsız bir yapılaşmaya bırakmıştır. Bu değişim, çok kısa bir zaman diliminde, çok güçlü bir kültürel, toplumsal, ekonomik ve ekolojik dönüşüme yol açmıştır. Dünyadaki birçok ülkede insanlar nesiller boyu buldukları kentin tarihini oluşturan alanları deneyimleme olanağı bulabilmektedir. Bu şehirlerde, kentin kimliği aynı kalmakta, insanlar aile büyüklerinin yaşadığı, nefes aldığı mekânlarda belki de kendi çocuklarını yürütebilmektedirler. Eskiyle yeninin bir arada zamansız bir yaşam sürebilmesi de bu sayede mümkün olabilmekte, tarihle köprüler kurulabilmektedir. Bu çalışma göstermektedir ki, günümüzde İstanbul'un birçok bölgesinde tarihten bulabileceğimiz tek iz, belki de yer adlarında kalan isimlerdir.

Kaynaklar

- Ada, E., 2012. Eskişehir İli Yer Adları. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Lehçeleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Akbayar, N., 1998. Dünden Bugüne Beşiktaş. *Tarih İçinde Beşiktaş*, Editör; N. Akbayan, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul.
- Aksan, D., 1974. Anadolu yer adları üzerine en yeni araştırmalar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 21(1973-1974), 185-193.
- Çağlayan, M., 2020. Beşiktaş'ın 19. Yüzyıldaki Kentsel Dönüşümüne Bir Bakış. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 5(1): 33-52.
- Eyice, S., 1965. İstanbul'un Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme. *Türkiyat Mecmuası*, 14: 199-216.
- Göksu, T., Pilehvarian, N.K., 2019. 19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Beşiktaş-Maslak-Büyükdere Aksı. *Yakın Mimarlık Dergisi*, 2(2): 118-139.
- Gökyay, D., 2009. Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanının 20. yy Başından Günümüze Değişimi ve Korunması İçin Öneriler. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Salman, Y. Kuban, D. 2006. Boğaziçi Tarihi Sit Alanının Yokoluş Süreci. *itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, 5 (1): 104-114.
- Şahin, İ., 2013. Türkiye Yeradbiliminde Terim Ve Tür Sınıflandırması Sorunları. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(1);, 46-58.
- Şahin, İ. 2019. *Adbilim*. Pegem Akademi Yayınları, 4. Baskı, Ankara. ISBN 978-605-318-111-8.
- Tekeli, E., Kusuluoğlu, D., & Ersoy, M. 2015. Kentleşme Ve Yeşil Alan Değişiminde İstanbul Boğaz Köprülerinin Rolü. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3 (2) 320-344.